

BRAZDA LUI NOVAC DE NORD ÎN JUDEȚUL DÎMBOVIȚA

Lt. col. dr. CRISTIAN M. VLĂDESCU

Față de numeroasele discuții purtate asupra existenței¹, originii² și datării³ *Brazdei lui Novac de Nord*, pornind de la observațiile lui Gr. G. Tocilescu și P. Polonic⁴, reluate de profesorul D. Tudor și completate cu note personale⁵, Muzeul militar central a început cercetări pe val în 1976⁶ pentru a-i cunoaște traseul și structura.

Traseul pe raza județului Dîmbovița a fost efectuat *per lineam valli*, în septembrie 1978, fotografia aeriană a întregului sistem urmînd să fie efectuată în toamna anului 1979.

Față de observațiile mai vechi se impun corecturi ale traseului, localitățile schimbîndu-și între timp denumirile, alte locuri fiind acum cultivate după defrișarea pădurilor, segmente destul de lungi ale acestuia nefiind niciodată precizate.

Valul îndreptîndu-se spre Mozacu, ajungînd la sud de sat, nu se mai cunoaște, dar reappare în pădurea Mozacu, unde se mai păstrează pe o lățime de 7 m, înalt de 0,55 m și șanțul de 2,50 m și adînc de 0,55 m pentru a coti apoi spre nord-est pe drumul vechi între Morteni și Răscăeți.

¹ D. Krandjalov, *Un vallum prébulgare qui n'a jamais existé*, Bul. Soc. Hist. Bulg., XXI, 1945, p. 34—66.

² C. Schuchard, *Wälle und Chausseen in sud und westlichen Dazien*, AEM, 1885, p. 288 și urm. Cf. I. C. Nicolaescu-Plopșor, *Troianul*, AO, VI, 1927, p. 69—80. V. Christescu, *Istoria militară a Daciei romane*, București, 1937, p. 168.

³ V. Pârvan, *Getica*, București, 1926, p. 128—129. Kurt Horedl, *Răspindirea culturii Sintana de Mureș și Cerneahov în România*, SCIV, 18, 1967, 4, p. 587, 588—589. Idem, *Cu privire la problema valurilor de pămînt din Banat și Crișana*, SCIV, 16, 1965, 4, p. 728.

⁴ Gr. G. Tocilescu, *Limesul cis Alutan și castelul Jidava de lângă Cimpulung*, vol. 5139 ms. la Biblioteca Academiei R.S.R., p. 3—39. Idem, *Valurile...*, vol. 5138, p. 332—348. P. Polonic, *Despre valuri, drumuri și cetăți din țările locuite de români*, ms., Biblioteca Academiei R.S.R., Varia, I, 22.

⁵ D. Tudor, *Oltenia romană*⁴, București, 1978, p. 244—249 ; 250—251.

⁶ Lt. col. Cristian M. Vlădescu, *Noi observații asupra traseului Brazdei lui Novac pe raza județului Mehedinți*, SMMIM, 10, 1977, p. 79—88.

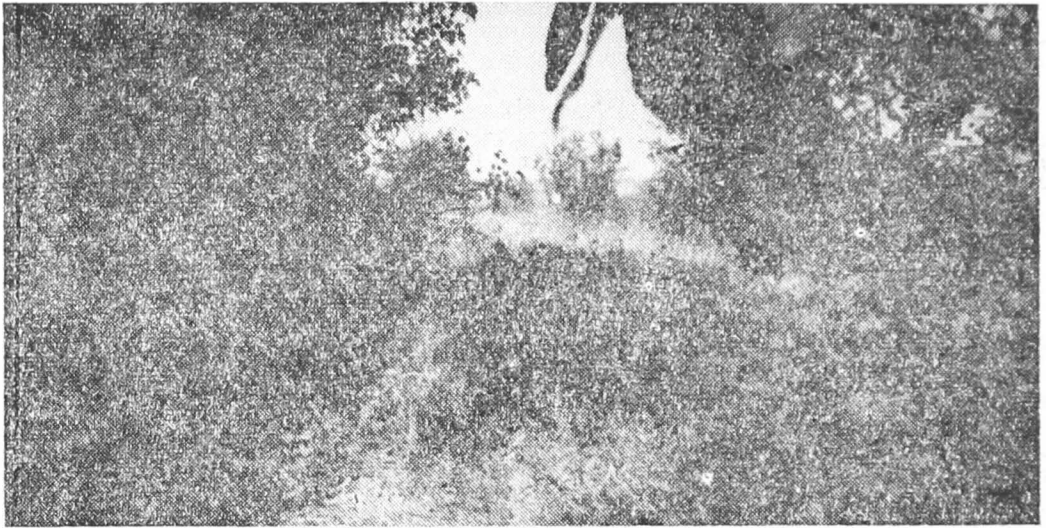

Fig. 1. Valul la ieșirea estică a pădurii Răscăeți.

Trecînd la 2,5 km nord-vest de cătunul Vultureanca, măsoară 8,50 m lățime și 0,10 m înălțime și șanțul 3 m, respectiv 0,10 m, la întretărirea drumului cu tarlaua înălțîndu-se la 0,30 m și șanțul adîncîndu-se la 0,20 m. Merge apoi paralel cu pădurea circa 200 m avînd 8,50 m cu 0,30 m și șanțul 8 m cu 0,35 m la intrarea în pădure. În pădure este greu de recunoscut fiind brăzdat de plantațiile recente de salcîmi, dar reapare la marginea vestică a pădurii în direcția Puntea de Greci (fig. 1).

Tăiat de șoseaua Răscăeți — Puntea de Greci, la 100 m nord de „puțul părăsit“, ia direcția dintre Zimbrești și Coadă Izvorului, și nu se mai vede pînă la 5 km sud de Coadă Izvorului, unde este încadrat de multe movile și ține linia cîmpului de movilă. Aici, la 150 m sud de val se află o movilă situată la circa 4 km nord-vest de satul Broșteni. Este posibil ca pe acest loc să fi fost un *turn de observație*, necesar de altfel aici, cîmpul fiind deschis pe o mare întindere cu largă vizibilitate în toate direcțiile ⁷.

Din acest punct valul ia direcția spre satul Stavropolia, trece pe la marginea nordică a satului, se cunoaște în miriște la nord-est de șoseaua Uliești — Stravropolia și la sud de ultima casă din sat (casa Stan), unde are 5,50 m lățime, cu înălțimea de 0,35 m și șanțul 4,50 m cu 0,20 m adîncime, pentru a nu se mai vedea spre lunca Argeșului, după ce este tăiat de autostrada București — Pitești între km 66 și 67, la 400 — 500 m vest de km 66.

La est de riul Argeș „Brazda“ este cunoscută cu numele de „Vilcea“. Peste Argeș, de la Zăvoiu trece pe la nord-vest de Puțul cu Salcie,

⁷ Localnicii relatează că prin tradiție, înăuntrul acestei movile ar fi o casă. Spre acest punct al valului se intră din șoseaua Petrești-Stavropolia pe „Drumul Vacilor“. La sud-sud-est de această movilă și la nord-vest de Broșteni se află un platou mai înalt de dimensiuni foarte mari.

la nord de balastiere, apoi este tăiat de șoseaua Titu— Găești și la nord-vest de Fusea, unde la sud de val se află o movilă, posibil *turn* în cîmp deschis. La sud de șosea și la 10 m est de km 56 valul este lat de 7 m și respectiv 5,50 m. Dincolo de șosea și de calea ferată reapare pe direcția valea Fusea între satele Produlești și Hagioaica, pe la est de pădurea Coandă, este tăiat de pîriul Suța după care se vede în arătură, lat de 10 m și înalt de 0,50 m cu șanțul de 7,50 m și adînc de 0,25 m, luînd direcția spre ferma din Ghinești⁸.

Traseul conduce pe la 200 m est de ferma din Ghinești, este tăiat de cotul făcut de calea ferată spre Tirgoviște și de riul Dimbovița, trece printre satele Mircea Vodă și Cuza Vodă, care fiind sate noi nu-i păstrează amintirea, pentru ca numai la cîțiva kilometri în jur, la Bolovani și Cornățelu să reapară cu denumirea de „Brazdă” transmisă prin tradiție.

Dacă între Produlești și Ghinești are direcția pronunțată nord, de la Ghinești ia direcția nord-est și după ce trece printre satele Mircea Vodă și Cuza Vodă, merge pe la nord de Bolovani și Cornățelu, pe la nord de pădurea Crîngulețe, în fața căreia are 7 m cu 0,20 și șanțul 5,50 m cu 0,10 m. După pădurea Crîngulețe lasă la sud satul Cornățelu, trece pe cîmp la nord de Movila lui Moroacă (sau a lui Novac), cotînd ușor la vest de satul Cornățelu, la capătul nord-vestic al satului în locul numit „Islaz” sau la „Bîlci”, unde valul are 8,50 m lățime și este înalt de 0,30 m și șanțul — cunoscut sub numele de „tranșeele lui Decebal” — 4,50 m lățime (*fig. 2*).

De aici ține drumul de cîmp către sud de satul Dobra. Valul este folosit ca drum, care este bombat și are culoarea gălbuie (*fig. 3*).

Înainte de a fi tăiat de șoseaua Dobra — Bilciurești, la sud de Dobra, valul este lat de 6 m și înalt de 0,15 m și șanțul de 5 m și adînc de 0,10 m, apoi este tăiat de șosea la km D.J. 56, dincolo de șosea pierzîndu-se pînă la Ialomîța. Nu se mai cunoaște nici la est de Ialomîța, dar apare la nord de Finta unde l-am surprins la 300 m sud de stația de uscarea gaze Finta, lat de 8 m, înalt de 0,25 m, cu șanțul de 5,50 m lățime și adînc de 0,10 m.

Parcurgînd traseul valului pe raza județului Dimbovița, facem mențiunea că el nu mai este precizat în rapoartele lui Polonic și observațiile lui Tocilescu decît la „Coada Izvorului”⁹, localitate situată cu mult înapoia lui, ceea ce denotă că n-a mai fost urmărit pas cu pas, valul netrecînd nici prin localitatea Mozacu și nici prin Cornățelu¹⁰, ci în afara acestor localități. Constatăm de asemenea, că traseul său se îndreaptă proeminent spre nord de la Mozacu pînă la Coada Izvorului, de unde, pe o zonă situată în cîmp deschis, merge vest-est pînă la Argeș. De aici se îndreaptă iarăși mult spre nord-est, revenind pe un traseu mai lent nord-est între Ghinești și Finta (*fig. 4*). Pe zone destul de

⁸ În acest loc am fost conduși de Ion Petre din Produlești, paznic la grajdurile gospodăriei.

⁹ Gr. G. Tocilescu, Ms., vol. 5139, p. 62.

¹⁰ OR⁴, p. 248.

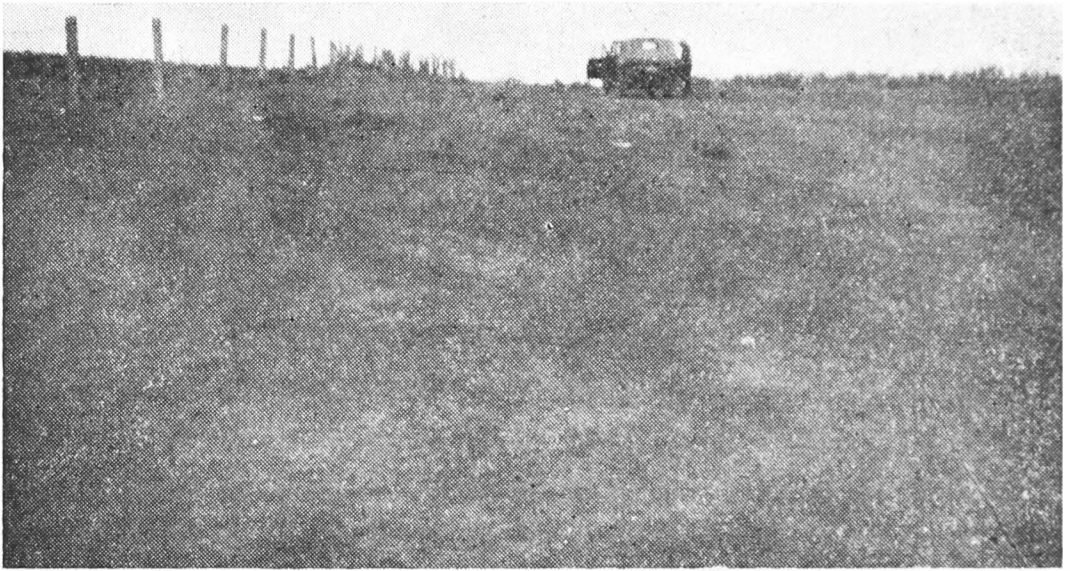

Fig. 2. Valul și șanțul în locul numit la „Islaz“ la nord-vest de satul Cornățelu.

Fig. 3. Valul folosit de drumul de cîmp între Cornățelu și Dobra spre șoseaua Bilciurești-Dobra

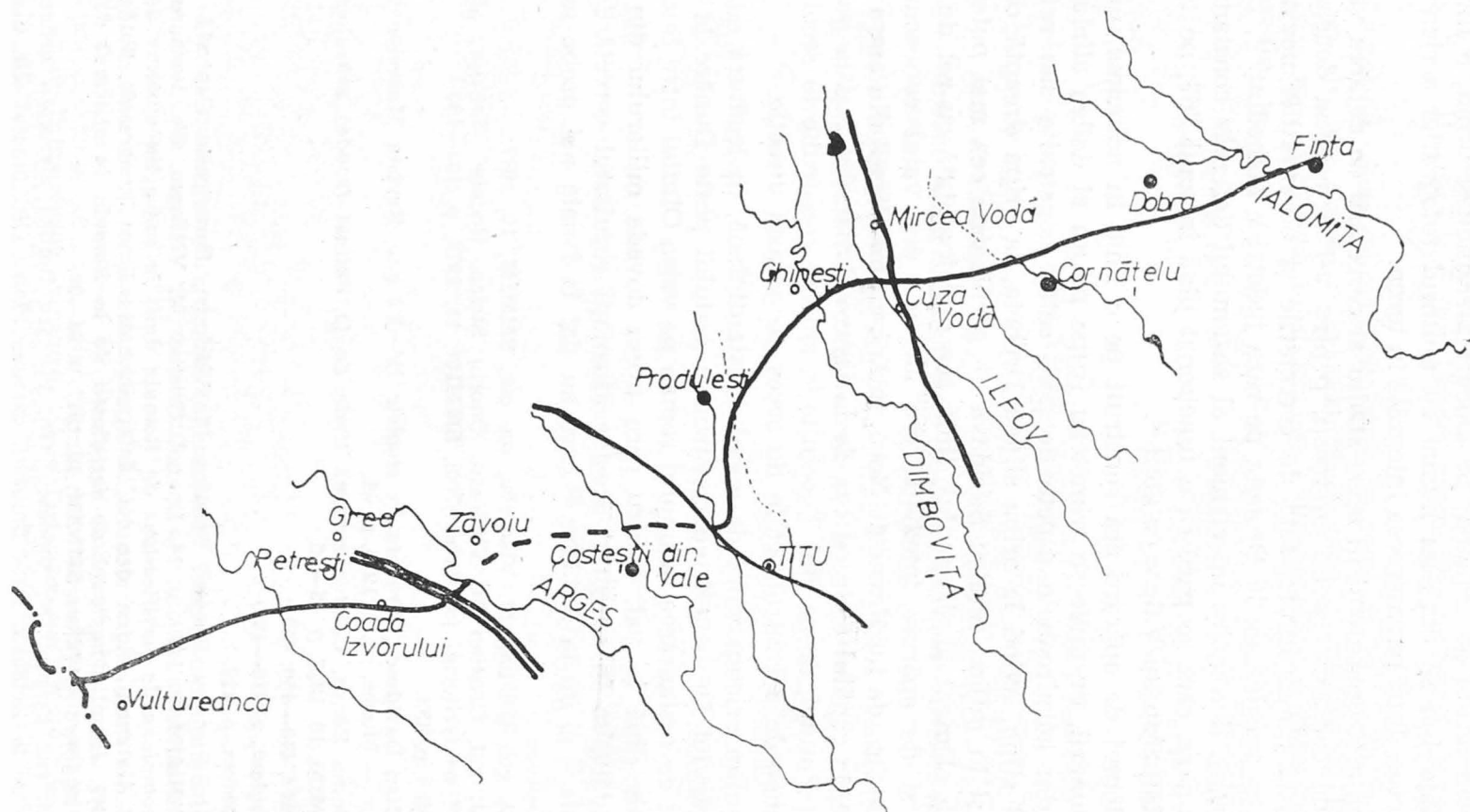

Fig. 4. Traseul valului în județul Dimbovița.

întinse este dificil de urmărit, pe alocuri pierzându-și urma, o întregire a sa nădăjduind să obținem numai cu ajutorul fotografiei aeriene care se va efectua după parcurgerea integrală în teren.

Fără a fi preocupați în acest stadiu al cercetării de datarea valului, ci doar de confirmarea lui în teren, pentru a-i determina deocamdată structura și dimensiunile, față de cercetările și observațiile noastre pe traseul său pornind de la Drobeta pe raza județelor Mehedinți ¹¹, Dolj ¹², Olt și Argeș, îl socotim un element al sistemului defensiv constantinian de pe Dunăre, care se pare că a funcționat pînă în anul 367, pe timpul luptelor împăratului Valens cu gotii ¹³.

Sistemul de apărare era construit pe o linie în adîncime, urmînd cursul Dunării, de unde se trimeteau trupe pe un al doilea aliniament, alcătuit din garnizoanele capete de pod, cetăți construite sau refăcute pe malul stîng, avînd la aripa stîngă Drobeta, la aripa dreaptă cetatea Daphne și în mijloc cetatea Sucidava — garnizoana cea mai puternică. Al treilea element al sistemului, linia cea mai înaintată cu rol de semnalizare și de apărare imediată, era alcătuit din valul cunoscut sub numele de Brazda lui Novac de Nord, întărit cu fortificații din afara liniei defensive, la capătul estic cu cea de la Ostrovul Banului ¹⁴ și la nord cu cea de la Puținei, de pe riul Topolnița ¹⁵, ambele construite în secolul IV cu misiunea de a controla căile de acces pe această direcție.

Socotim oricum valul de epocă constantiniană, în legătură cu rezidirea castrului Drobeta ¹⁶, cu construirea podului peste Dunăre la Sucidava ¹⁷ și cu restaurarea drumului roman pe valea Oltului între Sucidava și Romula pînă la val, pentru care avem dovada miliarului din anul 328 ¹⁸. Adăugăm în sprijinul acestor afirmații rezultatul cercetărilor de la Romula ¹⁹ și de la Acidava ²⁰ care au dat la iveală noi probe numis-

¹¹ Lt. col. Cristian M. Vlădescu, *op. cit.*, SMMIM, 10, 1977.

¹² Lt. col. Cristian M. Vlădescu, Onoriu Stoica, Neculai Moghior, „Brazda lui Novac” pe teritoriul județului Dolj, SMMIM, 11, 1978, p. 153—165.

¹³ OR ¹, p. 453.

¹⁴ Mișu Davidescu, *Drobeta în secolele IV—VI e.n.*, Revista Muzeelor și Monumentelor — Muzeu, nr. 1, 1976, p. 44.

¹⁵ Doina Benea, *Cetatea romană tîrzie de la Puținei (sondaj arheologic din 1968)*, SMMIM, 10, 1977, p. 45—46.

¹⁶ OR ¹, 448—450, 453.

¹⁷ *Ibidem*, p. 416—422.

¹⁸ *Ibidem*, p. 422.

¹⁹ Gh. Poenaru Bordea, Cristian M. Vlădescu, *Fortificația Centrală de la Romula*, SMMIM, 9, 1976, p. 14. Lt. col. Cristian M. Vlădescu, Gh. Poenaru Bordea, *Le complexe de fortifications de Romula dans le cadre du système défensif du limes Alutanus*, Akten des XI. Internationales limes kongressés, Budapesta, 1977, p. 361. Idem, *Complexul de fortificații de la Romula în sistemul defensiv roman de pe limes Alutanus*, SMMIM, 10, 1977, p. 22—23.

²⁰ Lt. col. Cristian M. Vlădescu, Gh. Poenaru Bordea, *Cercetări arheologice în castrul de la Acidava, satul Enoșești, comuna Piatra Olt, județul Olt*, SMMIM, 11, 1978, p. 142.

matice constantiniene și tehnica de construcție a fortificațiilor de la Hinova²¹ și Pietroasele²², ca făcând parte din sistemul de apărare a valului.

Cercetînd acest aliniament pînă la capătul lui estic, sperăm în obținerea de noi elemente în măsură să precizeze întregul traseu, să sublinieze mai pregnant rolul său în acest sistem defensiv, precum și datarea lui.

ABREVIERI

- AO — Arhivele Olteniei
AEM — Archaeologisch-epigraphische Mitteilungen aus Oesterreich-Ungarn, Viena.
OR⁴ — D. Tudor, *Oltenia romană*, București, 1978, ed. IV
SMMIM — Studii și materiale de muzeografie și istorie militară

²¹ M. Davidescu, *Săpăturile din castrul de la Hinova*, comunicare la a XII-a sesiune anuală de rapoarte (privind rezultatele cercetărilor arheologice din anul 1977), București, 9—11 martie 1978.

²² Gh. Diaconu, *Date noi în legătură cu prezenta unor unități ale legiunii XI Claudia P. Fidelis în Muntenia*, comunicare la sesiunea științifică a Muzeului de arheologie Constanța, „Pontica, 1976”, 27—29 octombrie 1976. Gh. Diaconu, Magda Tzony, Vasile Drîmboceanu, *Săpăturile de la Pietroasa, jud. Buzău*, comunicare la a XII-a sesiune anuală de rapoarte (privind rezultatele cercetărilor arheologice din anul 1977), București, 9—11 martie, 1978.

LE TRAJET DU VALLUM ROMAIN „BRAZDA LUI NOVAC DE NORD“
DANS LE DÉPARTEMENT DE DÎMBOVIȚA

Résumé

Les nombreuses discussions sur l'existence, l'origine et la date du vallum, „Brazda lui Novac de Nord“, ont déterminé le Musée militaire central de commencer des recherches sur le vallum en 1976 pour connaître son trajet et la structure.

Les observations récentes imposent certaines corrections du trajet et de préciser la dénomination des localités.

Il a été étudié en détail dans le département de Dîmbovița, zone dans laquelle Gr. G. Tocilescu et P. Polonic ne l'ont pas suivi *per lineam valli*.

On constate qu'il se dirige brusquement vers nord jusqu'à Coadă Izvorului, puis il a une ligne tout droit ouest-vest dans la plaine. A l'est du rivièră Argeș il se dirige de nouveau vers nord en revenant sur un trajet lent nord-est entre les communes Ghinești et Finta.

Les recherches ont démontré que le vallum romain est construit à l'époque de l'empereur Constantin le Grand au nord du Danube, qu'il est un élément du système défensive sur la Danube en constituant la ligne avancée pour la défense imédiate et pour signaler. Le vallum a fonctionné jusqu'en 367 pendant les luttes entre l'empereur Valens avec les Gothes.